

Kas parduodama Donato Petrošiaus ir Mariaus Buroko eilėraščiuose?

Dalia JAKAITĖ

Šiaulių universitetas

Pagrindinės sąvokos: *Donatas Petrošius, Marius Burokas, parduoti, pirkti, simbolis, krikščionybė.*

*Žuvų turgavietėje atvertoj didžiulėj skausmo Toroj
Vėjas drasko trupančius lapus ir sniegas
Jau baigia užpustyti
Prie šulinio sukniubusias raides. <...>*

(Nykos-Niliūnas 1996, 275).

Nepaisant moto, šis straipsnis – ne apie Alfonso Nykos-Niliūno, o apie šiuolaikinę, tačiau su žemininko tekstais simboliškai susitinkančią poeziją. Dviejų šiuolaikinių lietuvių autorių – Mariaus Buroko ir Donato Petrošiaus – eilėraščiai pasižymi tiek vidiniu, tiek išoriniu lyrinio „aš“ aktyvumu, lyrinio pasakojimo pagrindu tampančia veiksmo dinamika. Šios ypatybės svarbios poetų tekstuose aptinkant specifinę veiksmo sferą – turgaus semantiką. Išoriškai konkrečiau, daiktiško ir simboliškai įprasmino ritualo ypatybių abiejų autorių tekstuose įgyja prekybinė pasiūla ir prekybiniai sandėriai, pardavimo intencijos ir veiksmai. Savo vietą kasdienėje gyvenimiškoje turgaus erdvėje turi ir kitos dvi šių autorių kūrybos ypatybės, atsiveriančios veiksmu pagrįstame poetiniame pasakojime. Tai – daiktiškumas ir skaičiavimas (skaičius). Tiesa, filosofinę ir religinę prasmę neretai turintis skaičiaus motyvas reiškiasi ir netarpininkaujant metaforiškam prekybiniam siužetui. „Manyje“ *budintis* Skaičius (Petrošiaus eilėraštis „Pasaulio pabaiga Nr. 1“) „matuoja“ ironiškai dviprasmišką pasaulio pabaigos patirtį. Šio motyvo variacijos neretai išreiškia vertybiškai pozityvų racionalumo akiratį. Matyti ir negatyvi skaičiaus, skaičiavimo semantika eilėraščiuose, pavyzdžiui, anapus religinės pasaulio meditacijos esanti matematinė kalba. Skaičiuojamos ir neapskaičiuojamos kasdienybės realijos tampa pradiniu tašku lyrinio „aš“ meditacijai. Ne tiek skaičių, kiek daiktų yra pilni ir Buroko eilėraščiai.

Poetų eilėraščiams būdingas dviprasmiškas semantinis krūvis, simbolinė skirtingų tradicijų atmintis teikia impulsų sugrįžti prie mitinės veiksmo sampratos. Pasak Ernsto Cassirerio, mito kaip gyvenimo formos požiūriu *veikla* yra svarbiausias asmenybės sąmonės kūrimosi ir formavimosi veiksnys; *per veiksmą* pažįstamas

pasaulis, suvokiami dievai, atsiskleidžia pirminis santykis su gamta (Cassirer 2002, 207–210). Mita aprašydamas kaip gyvenimo formą, Cassireris teigia, kad ne paprastas stebėjimas, bet veiksmas sudaro tikrąjį mitinio santykio su pasauliu centru, ir būtent čia prasideda dvasinės tikrovės organizacija (Ibid., 169). Mitinio pasaulio paieškos literatūroje gali būti pavadintos metodologiniu šio straipsnio pagrindu. Remiantis Cassirerio teorija atrodo aktualus ir šio autoriaus pabrėžiamas mito kaip gyvenimo ir mąstymo formos daiktiškumas ir objektyvumas, išorinis ritualo tvarkos konkretumas (Ibid., 221). Kitų aptariamų autorių tekstuose išryškėjanti krikščioniškoji semantika teikia impulsų prisiminti ne tik bendrą mitinio mąstymo ir pasakojimo sampratą, bet ir konkrečią istorinę jo tradiciją, tiksliau, turgaus siužetus ir epizodus Biblijoje. Remiantis paradoksaliomis poetinėmis evangelinės ir kasdienės tikrovės sampynomis autorių tekstuose, komerciniai ryšiai ir prekybos veiksmai skatina prisiminti evangelinį Šventyklos išvalymo nuo turgaus prekeivių įvykį: „Argi neparašyta: *Mano Namai vadinsis maldos namai visoms tautoms!*“ (žr. Mk 11, 15–17, Jn 2 14–16). Aukojimui skirtų gyvulių parūpindavusio verslo komercializacija čia pasirodo kaip tikrovė, kuriai reikia dieviško keitimo. Pasak Bobo Deffinbaugh'o, evangelistas Jonas, skirtingai nuo kitų, koncentruojasi ne į nusikalstamą prekybinę veiklą (žr. Mk 11 17), bet į tai, kur vyksta prekyba – šalia šventovės. Išsipildant psalmės pranašystei, šventyklą kaip savo Tėvo namus Jėzus Kristus išvalo kaip Dievas – jo būdu (žr. D e f f i n b a u g h). Nors aptariamų autorių tekstuose ir nėra tiesioginių šios evangelinės vietos aliuzijų, krikščioniškos simbolikos interpretacijai lyginimas atrodo tikslingas.

Parduodamas laikas, žodis ir gyvūnai: trys Donato Petrošiaus eilėraščiai

Įsiklausydamas į reklaminį kvietimą dalyvauti išpardavimo akcijose ir pakartodamas jų frazes (eilėraščių ciklas „Didysis žiemos išpardavimas“), Petrošiaus „aš“ žodžiams siekia sugrąžinti pirminę jų prasmę. Toks buvimas su kalba ir parduodamais daiktais išsako ypatingą laiko ir savęs patirtį. Ironiškoje reklaminės prekybininkų kampanijos plėtotėje pingantis laikas pasirodo kaip nykstančio, tuštėjančio „aš“ tapatybė; kartu ir priešingai – su šiuo išpardavimu įmanomas „aš“ sugrįžimas į save. Tarsi daiktai nurašomas žiemos laikas ženklina laiko ribiškumą. Kaip ir visoje kasdieniškai žaismingoje Petrošiaus poezijoje, ir čia gatvėse matomas „žiemos išpardavimas“, tamsūs prekystaliai ir kita tikrovė atveda prie religinei nuostabai artimos, bet tik su užuomina atveriamos patirties: „Kišenės liks dievotai tuščios“ (P e t r o š i u s 2004, 51). Tai nuskamba kaip ironiška išdava po „žiemos išpardavimo“. Vis dėlto ši netikėtai išsakyta, iš kasdienybės iškrentanti dievotumo patirtis primena ir evangelinį neturtą, arba skurdą, esantį anapus materialaus susirūpinimo dėl šio pasaulio, taigi, galima sakyti, gyvenant pagal šventyklos (ne turgaus) tvarką. Apie tai, kad sezoninis „žiemos išpardavimas“ lyrinį „aš“ sugrąžina prie religine prasme ypatingo laiko patirties, galima spręsti ir iš paradoksalaus, liturginio laiko prasme prieštaringo jo nusakymo – „sočios Kūčios“ ir neaiškiai surenkamos Kalėdos: „Lig pažastų pusny Kalėdas savo susirinksi“ (Ibid.). Savęs ieškantis, „suirinkti“ save bandantis „aš“ – ir kitiems poeto eilėraščiams gerai pažįstama būseną,

neretai atsiverianti pagal krikščioniškajai tradicijai priešingą logiką, tačiau apeliuojanti į šiai tradicijai būdingą vėlgi šventojo laiko patirtį. Šis prasminis sandas prekybinį eilėraščio siužetą, jį sudarantį pasiūlos ir paklausos tinklą asociatyviai suartina su archetipine sandėrio su velniu istorija. Prie mitinio šio sandėrio vaizdinio bus grįžta kalbant apie Buroką. Kita vertus, Petrošiaus eilėraščių ciklo kalbantįjį ir veikiantįjį galima pavadinti absoliučiai neprekybiniu, nusipirkti nieko negalinčiu ar nenorinčiu subjektu. Šis reklaminis kvietimas išprovokuoja tai, ką galima pavadinti tikrąja prabanga: tai – įprastas kasdienis ir šventinis laikas, jį išsakantis žodis. Laiką ir žodį – krikščioniškos atminties turinčius vertybinius matmenis – simboliškai įprasmina ir turgavietės vaizdiniai Nykos-Niliūno poezijoje ir dienoraščiuose. Beje, turbūt atsitiktinis panašumas išryškėja negatyviai ribinę laiko patirtį žemininko poezijoje išsakant žiemos vaizdiniais. Šio straipsnio moto pasirinktą „Requiem U“ citatą galima pavadinti simboline turgaus vaizdavimo pradžia moderniojoje lietuvių poezijoje. Panašiai kaip ir žemininko poezijoje, modernistinis aptariamų autorių polifoniškumas stiprėja su paradoksaliu atvirumu Biblijai. Šio akiračio žodį žemininko eilėraštyje mirtis išlinka kasdienėje ir kartu ypatingoje, tarsi iš sapno vizijos ateinančioje turgavietės erdvėje. Įprastas daiktiškumas (žuvys, šulinys ir kita) turgavietėje nuskaidrėja atsiverčiant Torą ir išvystant sukniubusias evangelines „raides“ (Nyka-Niliūnas). Nuskaidrėjimo kaina yra kančia: skirtingais pavidalais pasirodančio žodžio mirtis ir atsiminimų skausmas. Ryškiausias laiko vardas yra atsiminimai. Šiuolaikinei lietuvių poezijai labiau rūpi dabarties laikas, pati konkrečiausia ir daiktiška kasdienybė. „Vietoj“ niliūniško skausmo atvirumo šiuolaikinių autorių tekstuose vyrauja žaismingas, tiksliau, pagal tam tikrus vaidmenis išsakomas, pasauliu ir savimi vis dėlto susirūpinusio „aš“ nuovargis ir melancholijos būvis.

Fragmentiški, eilėraščio pavadinimu žaismingai užfiksuoti Toros atgarsiai (tarsi judant biblinio Žodžio paviršiumi) girdėti Petrošiaus eilėraštyje „Atgal į priekį. Eilės tvarka“. Jo siužeto centre – religinių „atvaizdų“ pardavinėjimas. Prisiminus nebūtinai už pinigų, tačiau komerciniais tikslais siūlomą Bibliją ir kitus šventus „atvaizdus“ šiandieninėje mūsų kasdienybėje, netikėtas yra ne tiek perpardavinėjimo veiksmas, kiek tikėjimo reikalavimas tokioje situacijoje:

Šiandien aplankė atvaizdų perpardavinėtojas –
netikintiesiems nėra į ką žiūrėti, –
išvyniodamas Pradžios ir Išėjimo drobes (P e t r o š i u s 2004, 30).

Nors savo „šventuosius raštus“ siūlančios įvairios religinės bendruomenės ir klausia, dažniau tiesiog konstatuoja savąjį tikėjimą, toks radikalus reikalavimas suteikia išskirtinį poetinį matmenį šiam santykiui su tikrove. Tikėjimą implikuojantis pasiūlymo rimtumas leidžia prisiminti ne tik komercinius „šventųjų raštų“ sandėrius, bet ir evangelinį šventyklos išvalymą nuo prekybininkų. Klausantis neigiamai konotuoto „atvaizdų perpardavinėtojo“, įvyksta kažkas netikėta. Kierkegoriškai individualus Petrošiaus „tikėjimo riteris“ tik iš pradžių atsako ištraukti į šią šventųjų atvaizdų ir žodžio komerciją, savo neigiamą atsakymą motyvuodamas

savotišku kasdieniu nuovargiu, melancholija: „sakau, kad jau Baigiu ir niekur Neisiu“ (Ibid.). Tokia su Pradžios ir Išėjimo knygomis žaidžianti poetinė nejudrumo būseną nėra absoliuti. Petrošiaus „aš“ yra išprovokuotas šios prekybinės, tačiau tikėjimo neapeinančios pasiūlos. Su savotiška išiktimi prasiveržia ne tiek šventasis pyktis (kaip evangelinėje šventyklos išvalymo situacijoje), kiek apaštalamis artimesnė staigi tikėjimo *trauka* (eilėraščio motyvas). Bent jau šiuo momentu likdamas šalia siūlomo šventraščio knygų (*Baigiu* vietoj *Pradžios*, o *Neisiu* vietoj *Išėjimo*), jis vis dėlto ir prisiriša pasiūlytu diržu „iš kiauro sakvojažo“ (Ibid.), kuris vaizdiškai ir semantiškai primena dievotai tuščias kišenes iš anksčiau aptarto teksto. Tarsi šiapus maldos namų esančioje kasdienybės erdvėje galima įsigyti ir kai ką simboliškai prasmingo, bet tik kaip vyną Izaijo pranašystėje – „be pinigų ir be kainos“ (žr. Iz 55, 1). Tarsi atsitiktinė mintis apie trauką, jos stokojanti ir netikėtai ją atrandanti „aš“ būseną vėlgi (kaip ir „Žiemos išpardavime“) atveria ypatingą „aš“ laiko pojūtį ir ritmą. Netikėtai pristabdantis pasiūlymas pirkti „šventuosius atvaizdus“ sugrąžina į praeitį, išskaidrina mirties patirtį. Sigito Parulskio eilėraštyje „Subjektyvi kronika“ primenantis pasakymas „mirštama vienas kitam eilės tvarka“ (P e t r o š i u s 2004, 30) nuskamba kaip viso teksto epilogas. Mirtis „eilės tvarka“ „aš“ savimonėje sustiprina šalia Pradžios ir Išėjimo tvarkos esantį, tačiau be jos neapsieinantį gyvenimą. Eilėraščio transcendencijos patirtyje galioja ne tiek parduodamų šventųjų atvaizdų, kiek tarpasmeninių santykių tvarka. Galima sakyti, evangelinis turgus ne tiek išvaikomas, kiek tampa paradoksaliu kasdienybės impulsu kraštutiniam traukos praradimui arba jos atradimui. Į dialogą su kasdienybe šios biblinės knygos patenka ir eilėraščio „Psalmė mano pirmoji“ (iš ciklo „Subjektyvios dainos“) tikėjimo kelionėje. Tarsi dviračio linijos („Daug baltų dviračių Dievui“) brėžiamos Ėjimo ir Sugrįžimo trajektorijos – taip netikėtai nusakomas prabudimo („Dievas atkreipė į mane dėmesį“) ar net pokalbio su Juo įvykis (Ibid., 34–35).

Dar vienas intertekstualus, turgaus gyvenimui turbūt artimiausias Petrošiaus eilėraštis yra jau iš antrosios autoriaus knygos – *Jaučio aukojimas* (P e t r o š i u s 2009, 21). Nuo granauskiško pavadinimo pačioje teksto pradžioje matyti prasminis šuolis į mitinį Petrošiaus kasdienybės svaigulį – beveik apskaičiuojamą, tikslingą ir betikslę, vertingą ir bevertę kasdienybę:

 samdytu arkliu pririšę prie vežimo vedam bulių
 į mėsą parduoti 400 kg po 2.70 lt už gyvą svorį
 atrajoti nustojusį gyvulį tuščiais viduriais – kas
 juos perspėja prieš mirtį kas verčia juos apsisvalyti
 kas nustato jų kainą (Ibid.).

Buitinėje kasdienybėje atpažįstamą Granausko tekstą su Petrošiaus eilėraščiu suartina erdviškai ir daiktiškai konkreti mitinio mąstymo plotmė, ritualizuota kelionės trajektorija, lyrinis pasakotojo „aš“ – bendruomeninis aukojimo ritualo dalyvis. Apie ritualizuotą kelionės sakralumą leidžia kalbėti būtent toks jos įvardijimas – „sustoja visa procesija“ – ir kitos religinės asociacijos: „dovanas beigi malones kurių taip trokštame“. Tačiau dalyvavimas jaučio pardavime / aukojime

atskleidžia ir benykstančio ritualo, yrančios mitinės tvarkos savimone. Taip teigti leidžia nežinia pagal kokias taisykles nustatyta svorio kaina; kelionę lydi ir kitos, simboliškai identifikuotos kliūtys: „metasi gyvulys į griovį <...> bulius bloškia vežimą į kelio ženklą apverčia / aukštyn ratais visą pasaulį ir šią akimirką saulė jau ritasi žeme ir aš tada suprantu ką reiškia žodžiai *dega mūsų pinigai* <...>“ (Ibid.). Šis į vienį sintaksiškai besijungiantis daiktiško pasaulio virsmas – tarsi visame eilėraštyje iškylančių vaizdinių ir jų prasmų griūtis. Universalią mitinę griūties prasmę implikuoja viso pasakojimo eiga. Nuo konkrečių prekybinių realijų prasidėjusi istorija baigiasi mitinę istoriją vainikuojančia malda, kurios vaizdiniai (siela, amžinybė, malonė) suponuoja sukriksčionintą archajišką ir granauskišką mitą:

dievai priimkit mūsų nuganytas aukas mūsų kailiais
perrengtas sielas įsileiskit
jas į savo amžinosios medžioklės plotus (Ibid.).

Viena iš galimų šios mitinio transformacijos ir mito griūties prasmų yra rašymas ir žodis kaip toks. Mitinę „aš“ savimone atgaivinantis kasdienis jaučio pardavimas mėšai ir visi su tuo susiję nesusipratimai tampa originalia rašytojo amato, literatūrinio rašymo metafora.

Parduodama knyga, žodis ir autoriaus įvaizdis: Mariaus Buroko *Ideogramos*

Iš esmės apie rašymą yra ir anksčiau išleista tos pačios kartos poeto Buroko pirmoji knyga *Ideogramos*. Apie parduodamo žodžio, į komercinį tinklą įtrauktos knygos vietą šiandieninio skaitytojo atžvilgiu šis rinkinys praneša jau savo forma: prie kiekvieno eilėraščio pateiktos ideogramos, kurias autorius siūlo iškirpti ir jam atsiųsti. Pirmas tekstas įveda į metaforišką kone eilėraščių poemos visumą. „Visai atsitiktinai“, taigi ne visai patikimai, į hagiografiją pakliuvęs Buroko „aš“ pasakoja tarp dangaus ir žemės atsiveriančią savo istoriją. Ideograminis kanonizacijos procesas prasideda nuo konkrečios šiuolaikinės erdvės, simboliškai atliekančios mirusiųjų prisikėlimo arba skaistyklos vaidmenį:

Purpuro raidės aukso dugne
Prestižinė leidykla, nuotrauka –
juodai balta? Autorius, plėšomas netikėlių,
paspalvinti tik kančios atributai
lyg tame filme apie žydų gelbėtoją (B u r o k a s 1999, 3).

Taigi galima grįžti prie reklaminės kampanijos vaizdų ir balsų, kurie šįkart nuskaamba perkuriant specifinį „žiemos išpardavimą“ – knygų mugę. Jos dalyvis yra autorius, kuris ne tik kanonizuojamas tarsi šventasis (idėjos apie autoriaus mirtį apraiškos), bet ir prikeliamas naujam gyvenimui. Šis ironiškai traktuojamas procesas (pirmasis žingsnis *Ideogramų* kanonizacijos byloje) vyksta su knygų mugėi tinkama veidrodžiū, kino kamerų ir metaforiška brangių apkaustų atributika. Ypač tinga komercinė terpė perkuriama pagal daiktiškai ir simboliškai atpažįstamo ritualo tvarką, su bibliinių ir krikščioniškosios tradicijos įvykių analogijomis. Visai

atsitiktinai (šis apibūdinimas kartojasi), lyg per klaidą ir be aiškios tvarkos knygų mugė (savotiškas dievas, ironiškai sudievinta terpė) autorių prikelia iki tol jam besilsint palaimingoje mirtyje „užkampių bažnytėlėse“ (Ibid.). Nuo šios erdvės implikuojamo autentiškumo „dabartyje“ autorių skiria viešumas – specifinė knygų mugės kaip komercinės terpės ypatybė. Naujam gyvenimui prikelianti ir neprikelianti prestižinė leidykla ir jos siūlomos strategijos spindi tarsi hagiografijos viršeliai. Kuriamas autoriaus įvaizdis („kančios atributai“) tampa pagrindine „šventojo“ kanonizacijos – naujai įteisinamo gyvenimo – sąlyga. Ironiška šios bylos dviprasmybė išryškėja karnavališkai jungiantis skirtingo diskurso aliuzijoms. Autoriaus (ar tik jo įvaizdžio) istorija – tarsi komercinis filmas apie Kristaus kančią. Komercijos nepadorumas, *parausti galintis priversti* ir *šv. Antaną* (parafrazuojant tekstą), dalyvauja ironiškai žaismingoje ir atsitiktinėje kovoje dėl šventumo. Panašios aliuzijos implikuoja viduramžių misterijos išpūdį. Pagal savitą poetinį jos modelį biblinėmis ir hagiografinėmis parafrazėmis perteikiama ironiška prisikeliančio autoriaus kūno apologija. Atsitiktinai konstruojamą „aš“ tapatybę išreiškia suskilęs, įvairiausiuose miestuose išsklaidytas kūnas, kuris prisikelia tarsi Paskutinio Teismo dieną:

vieną rytą, visai atsitiktinai
mano išblaškyti kaulai džiaugsmingai suvirpėjo
išgirdę trimito garsą
prisikėliau, jausdamas, kaip trakšteli
darniai susijungdami – kūnas ir siela
dėl manęs varžėsi pačios geriausios leidyklos
klasikos – „Penguin“, mokslo populiarinimo,
„Siluetai“
kol vienas suktas šlakuotas tipas
švarku langeliais ir vienašnervis
prikalbėjo čia
dabar spoksau į jus iš knygos
ir galvoju – – – (Ibid., 3–4).

Dėl „šventojo“ autoriaus (o galbūt tik jo įvaizdžio) varžosi šiuolaikiniai transcendentinių jėgų pėdsakai – leidyklos. Priešingų jėgų sandūroje pagrindinį vaidmenį suvaidina *vienašnervis*. Į skaitytoją autorius *spokso* iš būtent šio sandėrio perspektyvos. Bet tai anaiptol ne misterinis pralaimėjimas arba antikinė tragedija. Autorių numarinanti ar per klaidą į „šventuosius“ jį kanonizuojanti knygų mugė (pirmasis knygos eilėraštis) – postmodernistiškai žaismingas sandėris su velniu, kuriame lieka vietos ir prisikėlimui. Postmodernistinis misterijos karnavalas konstruojamas pagal neaiškias vertybines „dviračių takų“ (prisimenant Petrošiaus eilėraščių „Atgal į priekį. Eilės tvarka“) linijas. Beje, ironiškai šmėsčiojančio, nepatikimo ir vis dėlto apčiuopiamo metafizinės tikrovės atgarsio turi ir „dviračių kapinės“, „apleistos dviračių kasyklos“ bei „slėpiningos dviračių giraitės“ vienoje iš Buroko *Ideogramų* (Ibid., 7–8).

Pradedant pirmuoju eilėraščiu, karnavalizuota misterija toliau plėtojama ir kituose *Ideogramų* tekstuose. Tarp dangaus ir pragaro blaškosi ir antrojo eilėraščio

skaitytojas (arba autorius), tiesą pažįstantis sapnuose apie šventuosius arba per simbolinį žvilgsnį į veidrodį (Ibid., 5). Vieno ar kito metafizinio aspekto pasirinkimas yra nerimtai žaismingas. Kūno savivoka pabrėžtinai dalyvauja ir kituose tekstuose atsiveriančiuose prisikėlimo, o gal tiesiog kasdienio pabudimo fragmentuose. Skaidomas ar besiskaidantis kūnas neapibrėžiamos ekstazės link pastūmėja ir kito eilėraščio „aš“ (Ibid., 13–14). „Prisiminimų oda“ ir „akies fotografija“ (Ibid., 9–10) atveria metafizinio dangaus, o galbūt autorystės (cituojamą eilėraščių suvokiant bendrame eilėraščių poemą primenančios knygos kontekste) perspektyvai. Pirmuoju eilėraščiu implikuotas misterijos išpūdis baigiamas „Misterijos scenarijuje“ (Ibid., 27–28). Šiuolaikinėje *dykvietėje* atsiduriančio „žydų gelbėtojo“ istorija vėlgi konstruojama kaip metaforiška serijinės mirties analogija. „Visi tyliai išsiskirsto ir išmiršta / pamiršę prisikelti“ – rašoma „Misterijos scenarijaus“ pabaigoje, prieš galutinai pakartojant „Kala tą kryžių ir kala“ (Ibid., 28). Šventosios istorijos autentiškumas užleidžia vietą jos modeliavimui ir mirties persvarai, kurios raiška skatina sugrįžti prie Nykos-Niliūno poezijos. Modernistiniu misterijos pavidalu galima pavadinti ir panašiai skambanti žemininko eilėraščių simptomišku pavadinimu „Prisikėlimo vizija“: „Bet nieks nesikelia. Aš jam sakau: / Tegu sau miega. Nes kodėl / Po tiekos negandų ir vargo metų / Dabar turėtų keltis?“ (N y k a-N i l i ū n a s 1996, 408). Poeto tekstuose mirusiųjų prisikėlimas (ne)įvyksta per klaidą (pavyzdžiui, „Rytas Nemeikščiuose“) arba, kaip cituotame eilėraštyje, – iš nuovargio, be išganyto geismo. Žemininką ir šiuolaikinį poetą sietų ir vienas esminių poetinės misterijos rūpesčių, ypatingo vyksmo priežastis bei sąlyga – žodis, kalba, balsas. Kaip ir patekimas į hagiografiją (pirmojo Buroko *Ideogramų* eilėraščio pradžia), taip ir autoriaus pri(si)kėlimas (tas pats eilėraščių) yra atsitiktinis, taigi įvykęs tarsi per klaidą, reliatyviame vertybių žaidime. Ironiškas žaidimas dviprasmiškas. Šiandien tarsi neišvengiamas karnavališkumas išryškėja apverčiant hagiografijos pasaulio tvarką; daiktiškas komercijos pasaulis pasirodo kaip neišvengiama savo tapatybės ieškojimo, netgi religinės savimonės terpė. Skirtingus kultūros lygmenis absorbuojantis autorius – ir šventųjų gyvenimo aprašymų personažas, šiuolaikinės didžiosios Kančios istorijos dalyvis, ir į vertybinio sąlygiškumo sūkurį patekęs poetas, savo ir ne savo valia išgyvenantis šiuolaikinę literatūrinę mirties ir prisikėlimo istoriją. Pirmasis *Ideogramų* eilėraščių įveda į dinamišką rašančiojo ir skaitytojo, Kristaus kančios stebėtojo ir dalyvio, nusidėjėlio ir šventojo, kančios ir džiaugsmo, pragaro ir rojus istoriją. Į viešą komercinę terpę įsitraukusio „aš“ tikrovėje derybos ir sandėriai vyksta dėl žodžio kaip „vienintelio maisto“, balso aido (B u r o k a s 1999, 11, 17) ar autoriaus įvaizdžio.

Išvados

Buroko ir Petrošiaus tekstuose parduodama tiek kasdienė buitinė, tiek ir intelektualinė kūrybinė ir netgi tikėjimo „produkcija“. Poetinis siužetas konstruojamas turgaus atmosferai semantiškai artimoje karnavalizuotoje terpėje, pasižymintioje nepastoviomis, nuolat kintančiomis personažų tapatybėmis, prisiimto vaidmens ir skirtingų vertybių samplaika. Lyriniuose pasakojimuose ryški biblinės tikrovės ir

krikščioniškos kultūros atminties linija, jos sąlygotas autentiškos patirties intencionalumas. Tikėjimo ritualu malonės meldžiantis Petrošiaus „aš“, su šventuoju lyginamas Buroko autorius ir skaitytojas išsaugo tradicinę – atpirktojo žmogaus tapatybę, paradoksaliai konstruojamą pagal kasdienių ir šventinių sandėrių tvarką. Apie šventyklos kaip vidinį kiekvieno žmogaus sielos išvalymą leidžia kalbėti apivalymo motyvas „Jaučio aukojime“ – turgaus gyvenimui semantiškai artimiausiame Petrošiaus tekste. Tikėjimo neignoruojanti prekyba šventuoju žodžiu Petrošiaus subjektui yra absoliučiai svetimas, tačiau ir santykį su Dievu išprovokuojantis veiksmas. Šalia maldos namų esantys poetiniai „turgūs“ įtraukiami į karnavaliizuotą postmodernistinio atsitiktinumo atmosferą, buitinio turgaus erdvei artimą chaoso tvarką. Lyginant su evangeliniu turgaus prie šventyklos siužetu, prekybą aprašančiuose eilėraščiuose išryškėja turgui artimas, vertybiškai pozityvus skurdas ir vargingumas; bet ir neįmanoma prekyba. Vienas iš įdomiausių Buroko eilėraščių turgaus siužeto požiūriu yra pirmasis *Ideogramų* eilėraštis. Knygų mugės situacija jame įgyja postmodernistinę misterijos kaip (pseudo) religinių jėgų ginčo pavidalą. Į vertybinio sąlygiškumo tinklą (sandėrio su velniu, hagiografijos ir biblinės aliuzijos) patenka autorius ir jo įvaizdis, knyga ir apskritai žodis. Komercinė terpė pasirodo kaip neišvengiama ne tik autoriaus populiarumo, bet apskritai jo buvimo sąlyga. Su tokia pradžia *Ideogramose* plėtojama daugiaprasmė „aš“ kaip autoriaus, skaitytojo ar šiuolaikinio šventojo tapatybė, kurioje sąveikauja autentiškumo ir modelio, gyvenimo ir mirties, kūno ir dvasios, kančios ir euforijos svertai.

Šaltiniai ir literatūra

- B u r o k a s 1999 – Marius Burokas, *Ideogramos*, Vilnius: Vaga.
- D e f f i n b a u g h – Bob Deffinbaugh, „Die Reinigung des Tempels (Johannes 2: 12-22)“, bible.org. [prieiga internete: <<http://bible.org/seriespage/die-reinigung-des-tempels-johannes-212-22>>, žiūrėta 2010-07-15].
- N y k a - N i l i ū n a s 1996 – Alfonsas Nyka-Niliūnas, *Eilėraščiai*, Vilnius: Baltos lankos.
- P e t r o š i u s 2004 – Donatas Petrošius, *Iš tvermės*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- P e t r o š i u s 2009 – Donatas Petrošius, *Aoristas*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- C a s s i r e r 2002 – Эрнст Кассирер, *Философия символических форм*, т. 2: Мифологическое мышление, Москва–Санкт-Петербург: Университетская книга.

Dalia Jakaitė

Kas parduodama Donato Petrošiaus ir Mariaus Buroko eilėraščiuose?

S a n t r a u k a

Pagrindinės sąvokos: *Donatas Petrošius, Marius Burokas, parduoti, pirkti, simbolis, krikščionybė.*

Donato Petrošiaus ir Mariaus Buroko eilėraščiuose parduodama kasdienė buitinė, intelektualinė kūrybinė ir tikėjimo „produkcija“. Knygų mugės, sezoninio išpardavimo ir gyvulių pardavimo siužetai konstruojami pagal dinamiško karnavalo tvarką. Ji pasižymi nuolat kintančiomis personažų tapatybėmis, prisiimto vaidmens ir skirtingų vertybių samplaika. Turgaus gyvenimui artimose istorijose ryški evangelinės ir krikščioniškos kultūros atminties linija. Apimtas tikėjimo tikrovės ar šventuoju pasijutęs subjektas išsaugo tradicinę – atpirktojo žmogaus tapatybę. Ji modeliuojama pagal kasdienių ir šventinių sandėrių tvarką. Šalia maldos namų esantys Petrošiaus „turgūs“ įtraukiami į postmodernistinio ironiško žaismo atmosferą, buitinio turgaus erdvei artimą chaosą. Petrošiaus eilėraščių prekybinėse situacijose atsiveria kasdieniam turgui artimas, vertybiškai pozityvus skurdumas. Apie šventyklos kaip vidinį kiekvieno žmogaus sielos išvalymą leidžia kalbėti apsisvalymo motyvas „Jaučio aukojime“ – turgaus gyvenimui semantiškai artimiausiame poeto tekste. Vienas iš įdomiausių Buroko eilėraščių turgaus siužeto požiūriu yra pirmasis *Ideogramų* eilėraštis. Knygų mugės situacija jame įgyja postmodernistinę misterijos kaip (pseudo) religinių, metafizinių jėgų ginčo pavidalą. Į vertybinio sąlygiškumo tinklą (sandėrio su velniu, hagiografijos ir biblinės aluzijos) patenka autorius ir jo įvaizdis, knyga, skaitytojas, apskritai žodis. Komerčinė terpė pasirodo kaip neišvengiama autoriaus populiarumo, apskritai jo buvimo sąlyga. Visose *Ideogramose* plėtojama daugiaprasė „aš“ kaip autoriaus, skaitytojo ar šiuolaikinio šventojo tapatybė. Joje sąveikauja autentiškumo ir modeliavimo, gyvybės ir mirties, kūno ir dvasios, kančios ir euforijos aspektai. Abu šiuolaikiniai autoriai turi panašumo su turgaus vaizdiniais ir platesne simbolika Alfonso Nykos-Niliūno poezijoje.

Dalia Jakaitė

What is sold in the poems written by Donatas Petrošius and Marius Burokas?

S u m m a r y

Keywords: *Donatas Petrošius, Marius Burokas, buy, sell, symbol, Christianity.*

Everyday life, intellectual products, and faith “production” are sold in the poems written by Marius Burokas and Donatas Petrošius. The subjects of the book fair, seasonal sale, and the selling of animals are constructed according to the dynamic carnival order. The combination of constantly changing identities of the characters, the assumed roles, and different values are characteristic to it. The line of evangelic and Christian cultural memory

is distinct in the stories close to the market life. It is modelled according to the order of everyday life and festive bargains. The *markets* of Petrošius, which are near the house of prayer, are involved in the atmosphere of post-modern ironic game, the chaos characteristic to the space of everyday market. Positive poverty characteristic to the everyday market is revealed in the trading situations of Petrošius' poems. The motive of purgation in *The Sacrifice of an Ox* – semantically closest to the market life in the poet's text – allows one to talk about the cleaning of temple like the inner cleaning of every man's soul. One of the most interesting poems by Burokas from the point of the subject of the market is the first poem from *Ideograms*. The situation of the book fair acquires the post-modern form of a quarrel like the mystery of (pseudo)religious, metaphysic powers. The author and his image, the book, the reader, and the word in general get into the net of valuable convention (the bargain with a devil, hagiographic and biblical allusions). Commercial environment is like an inevitable condition for the author's popularity and on the whole for his being. The multimeaningful identity of *I* as an author, reader, and modern saint is developed in all *Ideograms*. The aspects of authenticity and modelling, life and death, flesh and spirit, pain and euphoria interact in it. Both modern authors have similarity with the images of the market and with the wider symbolism in Alfonsas Nyka-Niliūnas' poetry.

D a l i a J A K A I T Ė

Literatūros istorijos ir teorijos katedra

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38

LT-76352 Šiauliai

[dalia.jakaite@gmail.com]